

Egenkontrollprogram för försäljning av tobak och/eller elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare i detaljhandel

Lag (2018:2088) om tobak och liknande produkter samt Folkhälsomyndighetens föreskrifter om egenkontrollprogram vid försäljning av tobaksvaror, elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare

Om egenkontrollprogram

Syftet med egenkontroll och egenkontrollprogram är att du som säljer tobaksvaror och e-cigaretter ska driva din verksamhet så att den kan leva upp till lagens krav. Egenkontrollprogrammet kan fungera som en checklista för vad som krävs för att verksamheten ska följa lagen. Det är näringsidkaren, det vill säga du som äger verksamheten, som ansvarar för att det finns ett egenkontrollprogram för verksamheten. Det egenkontrollprogram som bifogas en tillståndsansökan, anmälan eller registrering ska vara skrivet på svenska eller engelska.

Det är viktigt att egenkontrollprogrammet är aktuellt, och förankrat hos personalen. För att egenkontrollprogrammet ska vara aktuellt måste det regelbundet följas upp och uppdateras. Regelbunden uppföljning betyder att du minst någon gång per år kontrollerar att rutinerna fungerar och leder till en tillräcklig kontroll av din verksamhet. Du behöver också följa upp programmet om du eller din personal upptäcker att det inte ger tillräckligt stöd eller om reglerna ändras.

I Folkhälsomyndighetens föreskrifter HSLF-FS 2019:20 kan du se vilka rutiner ditt egenkontrollprogram minst ska innehålla. Folkhälsomyndigheten har även tagit fram en vägledning för egenkontrollprogram vid försäljning av tobaksvaror, elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare. Föreskrifter och vägledning finns på Folkhälsomyndighetens hemsida www.folkhalsomyndigheten.se

Ett egenkontrollprogram är även ett viktigt underlag för kommunen när det blir tillsyn. Om du inte följer lagens bestämmelser kan kommunen ge dig en varning eller dra tillbaka ditt tillstånd.

Försäljningsställe

Namn på försäljningsställe som egenkontrollprogram gäller för	Gatuadress	
Postnummer och postort	E-post	
Kontaktperson	Telefon	Antal anställda

Ägare

Firmanamn (AB, HB, enskild firma etc.)	Organisationsnummer/Personnummer
--	----------------------------------

Nedan följer ett förslag på vad ett egenkontrollprogram för försäljning av tobak eller e-cigaretter och påfyllningsbehållare kan innehålla. Hjälptexten under rubrikerna beskriver lagens försäljningsregler och kryssrutorna är förslag på rutiner som kan vara ett stöd för dig som näringsidkare i egenkontrollen. Det finns också tips på information som inte är försäljningsregler men som kan vara bra att känna till och en hjälp för dig och din personal.

Märkning och produktpresentation

En tobaksvara är en produkt som innehåller tobak och som är avsedd att rökas, snusas, sugas på eller tuggas, t.ex. cigaretter, cigarrer, cigariller, pip- och rulltobak, snus, tuggtobak, portionstobak, råttobak och tobak till vattenpipa. Alla tobaksvaror, elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare ska ha varningstexter. Det betyder att förpackningarna ska ha texter som informerar om hälsorisker samt information om rökavvänjning. Varningstexterna ska vara på svenska. När det gäller cigaretter, rulltobak och tobak för vattenpipa ska förpackningarna också ha kompletterande bilder med tillhörande bildtexter. Utformning och placering regleras ibland annat lag (2018:2088) om tobak och liknande produkter, förordning (2019:223) om tobak och liknande produkter och Folkhälsomyndighetens föreskrifter HSLF-FS 2016:46 och 2018:41. Förpackningar till elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare ska förses med en innehållsdeklaration och informationsblad ska medfölja styckförpackningen. Det finns även regler för vad märkningen inte får innehålla t.ex. får märkningen inte antyda att en tobaksvara är mindre skadlig än andra tobaksvaror hänvisa till smak, doft eller tillsatser. Förbudet mot att hänvisa till smak, doft eller tillsatser gäller inte snus.

Hur säkerställer ni att tobaksvarorna som tillhandahålls är korrekt märkta? Beskriv även vad ni gör ifall ni skulle upptäcka felmärkta varor.

Värt att veta om beskattning av tobaksvaror

Tobaksskatt ska vara betald för tobaksvaror – cigaretter ska till exempel säljas i originalförpackning som är märkt med högsta tillåtna detaljhandelspris. Detta regleras i lagen (1994:1563) om tobaksskatt. Den som innehar obeskatade tobaksvaror kan bli skyldig att betala tobaksskatt. Därför är det viktigt att ni även har rutiner för att kontrollera att de tobaksvaror som ni tillhandahåller är beskattade i Sverige.

Identitets- och säkerhetsmärkning

Styckförpackningar till tobaksvaror ska förses med en unik identitetsmärkning och en säkerhetsmärkning. Tobaksvaror får inte tillhandahållas konsumenterna eller detaljhandlarna på marknaden om sådan märkning saknas. Reglerna om identitets- och säkerhetsmärkning på styckförpackningar till andra tobaksvaror än cigaretter och rulltobak börjar gälla den 20 maj 2024. Innan det datumet är det endast förpackningarna till *cigaretter* och *rulltobak* som behöver vara märkta. Cigaretter och rulltobak får säljas fram till den 20 maj 2020 trots att de saknar unika identitetsmärknings. Detta gäller om cigaretterna eller rulltobaken tillverkats i EU eller importerats till EU före den 20 maj 2019.

Hur säkerställer ni att de styckförpackningar som säljs uppfyller kraven på identitets- och säkerhetsmärkning? Beskriv även vad ni gör ifall ni skulle upptäcka felmärkta varor.

Andra krav på styckförpackningar

Cigaretter får inte säljas styckvis eller i förpackningar med färre än 20 cigaretter, rulltobak ska innehålla minst 30 gram tobak och portionsförpackat snus ska innehålla minst 20 portioner. När det gäller e-cigaretter får vätska som innehåller nikotin inte säljas i engångspatroner som överstiger 2 milliliter eller i påfyllningsbehållare som överstiger 10 milliliter.

Beskriv er rutin för att kontrollera att tobak eller e-cigaretter inte säljs i mindre förpackningar än vad som är tillåtet?

Marknadsföring

Det är endast tillåtet att marknadsföra tobaksvaror inne på försäljningsstället genom att tillhandahålla tobaksvarorna till försäljning och genom kommersiella meddelanden i tobaksvarornas närhet. Marknadsföring av folköl och tobak får inte vara påträngande, uppsökande eller uppmana till bruk av folköl och tobak.

Beskriv er rutin för att kontrollera att marknadsföringen på försäljningsstället är tillåten?

Krav på rapportering och anmälan av tobaksvaror

Enligt 2 kap. 3 och 7 §§ lagen (2018:2088) om tobak och liknande produkter ska tillverkare och importörer anmäla nya tobaksvaror, elektroniska cigaretter eller påfyllningsbehållare om de avser att tillhandahålla konsumenter på den svenska marknaden till Folkhälsomyndigheten. En ny tobaksvara, elektronisk cigarett eller påfyllningsbehållare som inte har anmälts får inte tillhandahållas konsumenter på den svenska marknaden.

Har ni någon rutin för att kontrollera att de nya tobaksvaror, elektroniska cigaretter eller påfyllningsbehållares som säljs är anmälda enligt 2 kap. 3 och 7 §§ lagen (2018:2088) om tobak och liknande produkter? I så fall, vilken?

Tillverkare och importörer av tobaksvaror eller örtprodukter för rökning ska till Folkhälsomyndigheten lämna uppgifter om ingredienser och dess effekter på hälsan och genomföra analyser av tillsatser i cigaretter och rulltobak. Detta enligt 2 kap. 2 § lag (2018:2088) om tobak och liknande produkter. Tobaksvaror och örtprodukter för rökning får inte tillhandahållas konsumenter på marknaden om detta inte har uppfyllts.

Har ni någon rutin för att kontrollera att de tobaksvaror som säljs är rapporterade enligt 2 kap. 2 § lagen (2018:2088) om tobak och liknande produkter? I så fall, vilken?

Åldersgräns och ålderskontroll

Den som säljer tobak eller e-cigarett och påfyllningsbehållare ska vara säker på att kunden har fyllt 18 år. Personen som säljer eller lämnar ut varan, exempelvis expediten i kassan, är personligen ansvarig för att ingen under 18 år får köpa tobak eller e-cigarett eller påfyllningsbehållare. Det betyder att den som säljer till någon som inte har fyllt 18 år kan dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Det kan vara svårt att enbart genom utseendet bedöma en persons ålder. Om kassapersonalen är osäker på kundens ålder ska de begära legitimation. Ett sätt att försäkra sig om att en person fyllt 18 år är att begära legitimation av alla som ser ut att vara under 25 år. Om kunden inte har fyllt 18 år får varan inte säljas. Varan får heller inte lämnas ut om det finns särskild anledning att tro att den kommer lämnas över till någon som inte har fyllt 18 år.

Information om åldersgränsen

På försäljningsstället ska det finnas en tydlig och klart synbar skylt med information till kunderna om förbudet att sälja eller lämna ut produkter till den som inte har fyllt 18 år.

Var placeras skyltar eller dekalering om åldersgräns på försäljningsstället?

- Vid kassan
- Vid entrédörr
- Vid hyllan där varorna är placerade
- Annat:

Hur ofta kontrolleras att skyltar om åldersgräns sitter kvar där de placerats?

Vilka rutiner har ni för ålderskontroll på försäljningsstället?

- Om vi är osäkra på om kunden har fyllt 18 år frågar vi efter legitimation.
- Vi kontrollerar kundens ålder via födelsedata på legitimationen.
- En ålderssticka (dekal) finns för att underlätta ålderskontrollen.
- Vi rekommenderar att personal begär legitimation av kunder som ser ut att vara under ____år.
- Om kunden inte kan visa att han eller hon är över 18 år nekar vi köp.
- Om kunden inte visar legitimation på begäran nekar vi köp.
- Om personalen misstänker att varan är avsedd för någon som är under 18 år nekar vi köp.
- Om kunden är påstridig tillkallas en chef eller annan ansvarig personal.
- Annat:

Vilka rutiner har ni för ålderskontroll om försäljningen sker via en automat, webbutik eller liknande?

- Ej aktuellt.
- Poletter eller liknande till automat säljs i kassan med ålderskontroll.
- Automaten är placerad så att den bevakas kontinuerligt
- Vid köp från webbutik kontrolleras åldern via bankkort eller liknande.
- Annat:

Har ni någon rutin för att följa upp hur personalen hanterar kravet på ålderskontroll? I så fall, vilken?

På vilket sätt hanteras problematiska situationer, exempelvis om kunden inte kan visa någon legitimation?

- Vi informerar personalen om risker som kan uppstå i samband med försäljning av tobak eller e-cigarett och påfyllningsbehållare och ger förslag på hur dessa kan hanteras.
- Vi utbildar personalen i konflikthantering som inkluderar information om åldersgräns och ålderskontroll.
- Annat:

Utbildning, stöd och information till personal

En näringsidkare som säljer tobak eller e-cigarett och påfyllningsbehållare ska se till att personalen har den kunskap som behövs kring försäljningen.

Det är näringsidkarens ansvar att bestämmelserna följs men kassapersonalen har också ett eget ansvar vid försäljningen. Det är därför viktigt att all personal som arbetar i kassan och lämnar ut tobak eller e-cigarett och påfyllningsbehållare känner till sitt personliga straffansvar i samband med försäljningen.

På vilket sätt informeras eller utbildas personalen om kravet på ålderskontroll, deras personliga straffansvar och övriga bestämmelser vid försäljning av tobak eller e-cigarett och påfyllningsbehållare?

- Vid anställning av ny personal.
- Personalmöten
- Intern utbildning
- Extern utbildning
- Informations- och utbildningsmaterial
- Annat:

Hur ofta informeras eller utbildas personalen om kravet på ålderskontroll och om övriga bestämmelser vid försäljning?

- Vid anställning av ny personal.
- Minst en gång per år.
- Vi använder en tabell för att notera tidpunkterna för information och utbildning till personalen (se bilaga 2).
- Annat:

Det finns inget ålderskrav för den som står i kassan och säljer tobak eller e-cigarett och påfyllningsbehållare till kunden. Däremot måste kassapersonalen vara införstådd med lagen och ha en reell möjlighet att vägra sälja varorna till den som inte är 18 år. I många fall är detta svårt för ung personal.

Vilket särskilt stöd ger ni till ung personal för att hantera svåra situationer i samband med försäljning av tobak eller e-cigarett och påfyllningsbehållare?

- Ung personal kan få stöd från erfaren personal under hela arbetstiden.
- Ung personal får extra utbildning och stöd för att hantera svåra situationer.
- Annat:

Information om kontrollköp

Kommunen har rätt att göra kontrollköp för att testa om försäljningsställen har bra rutiner för sina ålderskontroller. Det innebär att en person som har fyllt 18 år och ser ung ut testar om det går att handla tobak eller e-cigarett och påfyllningsbehållare utan att visa legitimation. Syftet är att förbättra rutinerna för ålderskontroll.

Kom ihåg att informera din personal om att ert försäljningsställe kan få besök av någon som gör ett kontrollköp!

Avvikelser

Du ska ha kontroll över din försäljning och även se till att din personal följer bestämmelserna. Det är viktigt att du åtgärdar brister som kan uppstå. Om bestämmelserna i lagen inte följs kan kommunen ge dig försäljningsförbud eller en varning. Det är ett stöd för dig att dokumentera vilka åtgärder du gjort, om en brist uppstår. Då blir det också lättare för dig att följa upp om bristen har rättats till.

Vilka åtgärder tas om det uppstår brister, såsom att bestämmelser i lagen eller att egenkontrollprogrammet inte följs?

- Personalen får en genomgång av försäljningsbestämmelserna.
- Vi tar kontakt med kommunen för att få informationsmaterial.
- Erfaren personal får särskilt ansvar för försäljning av tobak eller e-cigarett.
- Försäljning av tobak eller e-cigarett begränsas till vissa tider på dygnet.
- Annan åtgärd:

När du skickar in detta egenkontrollprogram kommer dina personuppgifter att behandlas av Västra Gästriklands samhällsbyggnadsnämnd i Sandvikens kommun som är personuppgiftsansvarig. För mer information om hur dina personuppgifter behandlas hänvisas till www.sandviken.se/gdpr.

Underskrift

Ort och datum

Underskrift (behörig firmatecknare)

Namnförtydligande

Berörda myndigheter

Folkhälsomyndigheten har tillsyn över efterlevnaden av lagen och anslutande föreskrifter. *Länsstyrelsen* gör tillsyn inom länet och ska följa kommunernas verksamhet och ge dem information och råd. Länsstyrelsen ska även främja samarbete mellan olika tillsynsmyndigheter och mellan tillsynsmyndigheter och andra.

Kommunen och *Polismyndigheten* ansvarar lokalt för tillsyn över handeln med tobak och e-cigarettor och påfyllningsbehållare. *Polisens* huvudsakliga uppgift är att ingripa vid brott som har begåtts, medan *kommunens* uppgift är att säkerställa att regelsystemet följs i framtiden

Mer information

För mer information om lag (2018:2088) om tobak och liknande produkter samt anslutande föreskrifter, rekommenderas Folkhälsomyndighetens hemsida, www.folkhalsomyndigheten.se. Har du frågor är du även välkommen att kontakta Västra Gästriklands samhällsbyggnadsförvaltning.

Västra Gästriklands samhällsbyggnadsförvaltning (VGS) Telefon (via medborgarservice) 026-24 00 00 E-post: vgs@sandviken.se Besöksadress: Odengatan 37 Postadress: 811 80 Sandviken www.sandviken.se
--

